

УДК 793.31:392.51(=161.2)
DOI: 10.31866/2616-7646.6.2.2023.295175

НАРОДНІ ТАНЦІ ОПОЛЯН У РОДИННО-ПОБУТОВІЙ ОБРЯДОВІСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ)

OPILLIANS FOLK DANCES IN FAMILY AND HOUSEHOLD RITUALS (ON THE EXAMPLE OF WEDDING RITE)

Тимчула Андрій Васильович,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8287-6852>,
tymchula_a@ukr.net

Andrii Tymchula,
PhD in Art Studies,
Senior Lecturer,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-8287-6852>,
tymchula_a@ukr.net

Яценко Ольга Леонідівна,
заслужена артистка України,
доцент кафедри,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-9809-4284>,
zhemchuzhna@ukr.net

Olha Yatsenko,
Honored Artist of Ukraine,
Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9809-4284>,
zhemchuzhna@ukr.net

Анотація

Мета статті – виявити особливості народних танців ополян у контексті родинно-побутової обрядовості (на прикладі весільного обряду). **Методологія.** Застосовано метод системного аналізу та синтезу для аналізу ритуально-обрядової культури як цілісності; метод мистецтвознавчого аналізу, жанрово-типологічний, описовий методи – для виявлення стильових та лексичних особливостей опільських танців весільного обряду та ін. **Наукова новизна.** Вперше у вітчизняному мистецтвознавстві проаналізовано весільний обряд ополян крізь призму танцювального складника. **Висновки.** Дослідження структурних характеристик родинно-побутової обрядовості ополян засвідчило, що традиційна танцювальна культура їхнього весільного обряду є своєрідним спадкоємцем сенсів та кодів ритуально-обрядової культури – унікальної метасистеми та моделі художнього мислення цієї етнографічної групи. У танцях родин-

Abstract

The purpose of the article is to identify the peculiarities of Opillians folk dances in the context of family and household rituals (in the example of a wedding ceremony). **Research methodology.** The systematic analysis and synthesis method was used to analyse ritual and ceremonial culture as a whole; the method of art historical analysis, genre-typological, and descriptive methods were used to identify stylistic and lexical features of Opillians dances of the wedding ceremony, etc. **Scientific novelty.** For the first time in national art studies, the wedding rite of the Opillians is analysed through the prism of the dance component. **Conclusions.** The study of the structural characteristics of the family and household rituals of the Opillians has shown that the traditional dance culture of their wedding ceremony is a kind of heir to the meanings and codes of the ritual and ceremonial culture – a unique meta-system and model of artistic thinking of this ethnographic group. The dances of the Opil-

но-побутової обрядовості ополян передусім виражається емоційне життя, оскільки танці є способом емоційної розрядки, а своєрідна хореографічна лексика увібрала сенси сюжетно-персонажного, просторово-часового, діалогічного та міметичного кодів. Цінність автентичного народного танцю весільної обрядовості ополян полягає, зокрема, в його транспарентності, зрозумілості, оскільки за умов недоступності вербальної мови представники етнографічної групи можуть зберегти власну ідентичність завдяки основам культури, що виражена мовою найдавніших видів мистецтва й художньої творчості. Високий емоційний статус танцювальної культури ополян пов'язаний з одним із найістотніших кодів ритуально-обрядової традиції – її установкою на створення особливого тону, підвищеного емоційно-психологічного стану, що повідомляється всій громаді. В цій ціннісній якості проявлена первинна роль впливу ритуального тексту, що здатний перейти за ритуальні межі в сферу суто побутової й виразити переживання й почуття, не прописані обрядом.

Ключові слова:

ополяни; народний танець; родинно-побутова обрядовість; весільна обрядовість; ритуал; танець.

lians family and household rituals primarily express emotional life, since dancing is a way of emotional release, and a peculiar choreographic vocabulary has absorbed the meanings of plot and character, spatial and temporal, dialogic, and mimetic codes. The value of the authentic folk dance of the Opillians wedding ceremony lies, in particular, in its transparency and comprehensibility, since in the conditions of inaccessibility of the verbal language, representatives of the ethnographic group can preserve their own identity thanks to the foundations of culture expressed in the language of the most ancient art forms and artistic creativity. The high emotional status of the Opillians dance culture is associated with one of the most significant codes of the ritual and ceremonial tradition – its focus on creating a special tone, an elevated emotional and psychological state that is communicated to the entire community. This value manifests the primary role of the influence of the ritual text, which can go beyond the ritual boundaries into the purely domestic sphere and express experiences and feelings not prescribed by the rite.

Keywords:

opillians; folk dance; family and household rituals, wedding rituals; ritual; dance.

Актуальність теми дослідження. У створенні стійкої системи життєзабезпечення та діалогу культурних традицій різних етносів вирішальна роль належить ритуально-обрядовій практиці як головній сфері реалізації соціальних функцій колективу. Ритуально-обрядова культура ополян є художнім відображенням дійсності в словесно-музично-хореографічних формах колективної творчості, що включає свята та ігри, танці та театралізовані вистави, ворожіння, співи та гру на музичних інструментах. Як і в будь-якій іншій традиційній культурі, обрядовість ополян присвячена подіям життєвого циклу, календарності землеробського та скотарського циклів та виражена багатоманітням різновидів сімейно-родових та громадсько-колективних ритуалів і свят.

Народний танець є унікальною мовою традиційного відтворення та водночас конструювання ідентичності етносу. В родинно-побутовій обрядовості ополян в єдиному комплексі існували вірування й ритуал, пісня й хоровод, інструментальна музика й танець, драматизована гра та перевтілення.

Актуальність статті зумовлена необхідністю вивчення комплексу родинно-побутової обрядовості ополян із метою подальшого поглибленого дослідження представлених в цьому елементів танцювальної культури як основи та предтечі сучас-

ного професійного народно-сценічного танцю ополян. Дослідження танцювальної культури ополян у контексті родинно-побутової обрядовості дозволяє осмислити універсалізм законів ритуально-обрядової культури й, зокрема, закону збереження ритуальних сенсів у разі їхнього повторення та відтворення в інших системах.

Аналіз останніх досліджень. Питання, пов'язані з дослідженням танцювальної культури різних етнографічних груп українського етносу на сучасному етапі, входять у коло наукових інтересів багатьох вітчизняних науковців. Проте історіографічний аналіз засвідчив відсутність у науковому дискурсі самостійних мистецтвознавчих досліджень та публікацій, присвячених проблематиці народного танцю в родинно-побутовій обрядовості ополян. Лише деякі аспекти особливостей прояву танцювальної культури на Опіллі побіжно згадуються в наукових публікаціях та працях Л. Білоус (2014) «Великодня народно-обрядова творчість на території Рогатинського Опілля (Івано-Франківська область)», Х. Язловецької (2019) «Народний костюм Опілля як носій регіональних обрядів Прикарпаття», Л. Щур (2021) «Народна хореографічна культура Західного Поділля: трансформація та збереження танцювальної традиції» та ін.

Мета статті – виявити особливості народних танців ополян у контексті родинно-побутової обрядовості (на прикладі весільного обряду).

Виклад основного матеріалу. Культура кожної етнографічної групи проявляється передусім у специфічній самоорганізації в таких її формах, які не схожі з формами інших народів. Вона включає в себе продукти матеріальної та інтелектуальної діяльності етнографічної групи, систему соціальних та духовних цінностей, ставлення людей цієї етнічної групи до навколишнього середовища, а також взаємини між собою, ставлення до самих себе й до інших етнічних груп та народів. Така культура органічно взаємодіє з природою, в якій вона сформувалася; єдина з нею та орієнтована на збереження власної самобутності.

Культура етнічної групи передбачає напрацювання єдиних правил поведінки, спільної пам'яті та спільної картини світу. Саме на ці інтегративні та стабілізаційні аспекти функціонування культури спрямована дія механізму традиції. В них найчіткіше виражаються особливості культури етнографічної групи, її міфологія й релігія, норми та цінності. Звичаї, обряди та ритуали передавалися з покоління в покоління.

Ополяни належать до північно-західної етнографічної групи та «... заселяють західне Поділля аж по р. Стрипу, подекуди аж по Серет на сході» (Кузеля, 1949, с. 199). Традиційна культура ополян – основа духовного багатства цієї етнографічної групи. На цій основі споконвічно будується моральне, патріотичне та естетичне виховання молодого покоління. Дослідники наголошують на тому, що для Опілля «... упродовж віків характерне було святкування багатьох календарних, релігійних та родинних свят» (Вовчок, 2017, с. 42), а в цілому, «... обрядово-звичаєва культура ополян дуже подібна до покутської та інших сусідніх територіальних одиниць» (Вовчок, 2017, с. 42).

Зважаючи на тему дослідження, уточнимо такі його базові поняття, як-от: «звичаї», «обряд» та «ритуал». Звичаї зароджуються в буденному житті багатьох представників етнографічної групи й можуть стати її здобутком. Специфіка звичаю полягає в тому, що він відтворює доцільні трудові, родинно-побутові святкові та інші дії. Метою кожної дії, закріпленої звичаєм, є досягнення певного реального

результату – створення знаряддя праці, підтримка певних стосунків між людьми, задоволення тих чи інших людських потреб. Отже, поняття «звичай» розуміємо як стереотипізовані форми поведінки, що пов'язані з діяльністю, яка має практичне значення та існує в повсякденному житті з його невизначеністю, нечіткістю, можливістю відхилення в той чи інший бік. Таке трактування звичаю дозволяє виділити ритуал, зокрема такі його характеристики, як чітка визначеність та незмінна відповідно до ситуації послідовність дій або одиничної дії. Строга послідовність дій в ритуалі стає особливою цінністю, завдяки чому буденна ситуація може наповнюватися особливим сенсом і стає пам'ятною подією. Ритуал – це одна з форм символічної дії, що відображає зв'язок суб'єкта з системою соціальних стосунків і цінностей та позбавлена будь-якого утилітарного або самоцінного значення.

Якщо звичай – це явище буденного, побутового життя, то ритуал – явище громадського життя. Дослідники наголошують, що термін «ритуал» за своїм змістом найбільш наближений до терміна «обряд» (Beattie, 1970, p. 246). Більше того, в західній науковій літературі обряд перекладається як ритуал. У вітчизняній науковій літературі щодо ритуалу та обряду існує кілька точок зору. Наприклад, термін «ритуал» трактується як сукупність обрядів, що супроводжують релігійний акт і становлять його зовнішнє оформлення; як елемент обряду (обряд, відповідно, трактується як сукупність ритуалів); як правило або порядок проведення того чи іншого релігійного чи світського акту. Основна відмінність обряду від ритуалу, на наш погляд, полягає в тому, що в обряді немає нічого прописаного, офіційного. В народному обряді все йде від усної передачі, від ігрової традиційної дії – від самого життя. Отже, під обрядом розуміємо комплекс символічних дій, встановлених громадською думкою й пов'язаних із побутовими явищами, поглядами, нормами та принципами.

Ритуал за своєю суттю є колективною дією – його колективний характер зумовлений суспільною природою. Це особлива програма поведінки, за допомогою якої колектив долає кризові ситуації. Тобто, кожне суспільство, турбуючись про власну цілісність та єдність, прагне виробити однакові форми поведінки, які необхідні в тому разі, коли взірці, призначені для буденного життя, не спрацьовують і з'являється загроза існуванню колективу в його усталеному вигляді. Стосовно членів колективу ритуал виступає як особливо важливий момент соціального життя, коли в символічній наочній формі проголошуються й спільно переживаються важливі ідеї, взірці, цінності та норми. Для того, щоб символ, закладений в ритуальній дії, був зрозумілий, відчутий та пережитий, кожен із присутніх має брати участь у цій дії. Особливе значення має те, що в ритуалі використовують всі знакові засоби, відомі цьому колективу. В такому контексті ритуал являє собою парад всіх знакових систем – природної мови, мови жестів, міміки, пантоміми, співів, музики, хореографії та ін. Такий синтез, на думку дослідників, забезпечує максимальну стійкість ритуалу й створює необхідний психологічний ефект співпричетності з вищими цінностями буття (Sørensen, 2005, p. 54).

Тілесні рухи реалізуються в ритуалі, зокрема в релігійному, потім в танці. Одне з найдавніших мистецтв – танцювальне – виростає з ритуальних рухів тіла, але розвивається, обираючи менш практичні функції та набуваючи ігрового змісту.

Хореографічний складник ритуально-обрядових церемоній оцінюється і як синкретичний елемент обряду, і як спадкодавець ритуальних кодів. Семіотична функція танцю в родинно-побутовій обрядовості полягає в унікальному згурту-

ванні людей, поєднанні індивідуальних тіл у велике соціальне тіло, скероване єдиними ритмами й рухами, що заряджають енергією синкретичної солідарності.

Танець родинно-побутової обрядовості ополян є своєрідною творчою лабораторією невербальної пам'яті. За допомогою танцю формується така онтологія свідомості, коли свідомість не розділяється на суб'єкт та об'єкт, а поєднується в просторово-часовому континуумі людських тіл; людина й світ зливаються в єдине ціле.

Джерела сучасного народно-сценічного танцю ополян слід шукати в давній обрядовій культурі. Від обрядів, пов'язаних із народженням, та інших знакових заходів до весільного та похоронного обрядів – цей регламентований комплекс можна розглядати як технологію практичного застосування ігрового принципу проходження людиною життєвого циклу. Він стійкий та непорушний, як цінний взірць нематеріального духовного спадку українців та механізм самоідентифікації, актуальний в умовах відродження етнічної культури початку XXI ст. У художньому плані родинна обрядовість ополян стала основою розвитку багатьох видів мистецтва, зокрема хореографічного. Особливий вплив традиційної культури відчуло професійне хореографічне мистецтво, виявляючи типологічні зв'язки з обрядами.

Найбільш яскрава дія емоційно-психологічного коду спостерігається в весільному обряді ополян – центральному, багатоваріантному й надзвичайно популярному святі в системі родинно-побутової обрядовості (Стецишин, 1989, с. 173). На думку І. Несен (2008), весільна обрядовість – це «один із найстійкіших та найскладніших компонентів традиційно-побутової культури, яскравий показник етнічної ідентичності» (с. 261).

Весільний обряд – унікальне явище в культурі народів, концентрація дієвої духовної підтримки, специфічна форма спілкування та комунікації, система моральних орієнтирів та цінностей, стереотипів та формул.

У контексті весільної обрядовості людина постає носієм візуальної та звукової інформації; в жестикуляції, грі, співах і танці розкривається її творчий потенціал і, в цілому, втілюється фольклорна ідея синкретизму. Весілля є унікальним ритуально-обрядовим кодом танцювального мислення народів, з яким пов'язані глибокі значення рухів та їхнє походження. Синкретична форма існування обрядової й танцювальної культур є основою їхньої текстової спільності, єдиного виміру значень в передачі цілісної картини світу.

Весільна обрядовість умовно поділяється на три частини – передвесільного періоду, власне весілля та післявесільного періоду.

Весілля ополян – надзвичайно стійкий трансфер ритуально-обрядової свідомості, своєрідний адекватний виражальний засіб стану суспільства в будь-якій часовій точці історії українського народу. Танець як невід'ємна частина й важливий компонент родинно-побутової обрядовості ополян існує в просторі весілля в двох іпостасях: як ритуальний елемент обряду і як самостійний світ, що вбирає й перекладає на власну мову «космос» цього обряду.

Сакраментальним простором хороводу, який традиційно виконується під час Барвінкового обряду та обряду приготування короваю «Доля» (важливого атрибуту опільського весілля) виступає коло, що розігрується в контрастних модусах вертикалі (жестикуляція вгору і вниз) та горизонталі (рух праворуч/ліворуч). Категорія часу пов'язана з поняттям руху; основною формулою руху в хороводі виступає безперервність, що організує замкнуто-розімкнутий простір.

У затанцюваннях і танцях, притаманних родинно-побутовій обрядовості ополян у цілому та весільній обрядовості зокрема (наприклад, затанцювання «Надобридень», що традиційно виконувалися під музику в процесі зустрічі гостей на вулиці; танець козацького типу «Танець під вербами», яким закінчувався обряд зустрічі) відтворюються природні рухи. Закони природи через танець кодуються в тілі людини, в її онтології свідомості, а потім і в колективному мисленні учасників (танці зображували, зокрема, сакральний рух сонця та інших небесних світил). Водночас, як свідчать вітчизняні дослідники, в довесільній обрядовості – сватанні та заручинах – «... значна частина пісень-приспівок та пританцівок, які його обслуговували, вийшли з ужитку» (Миськів, 2008, с. 12).

Варто зауважити, що практично всім весільним танцям ополян, зокрема «Танцю старости», «Танцю коровайниць», «Карагіду», «Танцю з кочергою», «Танцю для вінчаних батьків», «Танцю старшого дружби з молодію і молодим» та ін., властиві затанцювання колом (на місці або довкола себе в парному танці), імпровізаційне обігрування традиційних ритуальних атрибутів (вінок, коровай, рантух, кочерга та ін.) та обов'язкове виконання типових ілюстративних рухів.

Водночас танцювальна культура ополян у родинно-побутовій обрядовості відображає не лише драматургічні (персональні та змагальницькі) сенси, але й його просторово-часові характеристики.

Безперервність руху в просторі кола повторює циклічний, обертально-поступальний час народної міфології. Ці риси танцювального хронотопу відображені в своєрідних конфігураціях та типах розвитку руху в парних танцях «Падеспань», «Хрущ», «Краков'як», «Коменяр» та ін.

Хореографічна лексика, притаманна Опіллю, відображена в популярному танці «Хрущ», зокрема властивим для цього парного танцю є приставний крок, невеликі присіди з човником, обертання під руками всередину, опільські сварливі (рухи руками), невеликі присіди з плесканням (по коліну, по плечах), похитування навколо себе та ін.

Варто зауважити, що географічне розташування Опілля зумовило відповідні впливи на народні танці танцювальних культур сусідніх етнографічних груп (бойків) та народів (поляків, чехів та ін.).

Один із найбільш популярних танців, який виконувався під час другої частини весільної обрядовості ополян – «Краков'як», регіональний варіант відомого польського танцю, своєрідними ознаками якого є дрібні рухи, прості та перемінні кроки, підскоки, обертання на одному місці та довкола себе.

Вітчизняна дослідниця Л. Шур (2021), розглядаючи танцювальну традицію Західного Поділля, поділяє її на жанри обрядових, побутових та напливових танців (с. 97). На основі дослідження танців у весільній обрядовості ополян можемо констатувати домінування обрядових танців в передвесільному періоді, а побутових та напливових – на весіллі та в післявесільний період.

Наукова новизна. Вперше у вітчизняному мистецтвознавстві проаналізовано весільний обряд ополян крізь призму танцювального складника.

Висновки. Дослідження структурних характеристик родинно-побутової обрядовості ополян засвідчило, що традиційна танцювальна культура їхнього весільного обряду є своєрідним спадкоємцем сенсів та кодів ритуально-обрядової

культури – унікальної метасистеми та моделі художнього мислення цієї етнографічної групи.

У танцях родинно-побутової обрядовості ополян передусім виражається емоційне життя, оскільки танці є способом емоційної розрядки, а своєрідна хореографічна лексика увібрала сенси сюжетно-персонажного, просторово-часового, діалогічного та міметичного кодів.

Цінність автентичного народного танцю весільної обрядовості ополян полягає, зокрема, в його транспарентності, зрозумілості, оскільки за умов недоступності вербальної мови представники етнографічної групи можуть зберігати власну ідентичність завдяки основам культури, що виражена мовою найдавніших видів мистецтва й художньої творчості.

Високий емоційний статус танцювальної культури ополян пов'язаний з одним із найістотніших кодів ритуально-обрядової традиції – її установкою на створення особливого тону, підвищеного емоційно-психологічного стану, що повідомляється всій громаді. В цій ціннісній якості проявлена первинна роль впливу ритуального тексту, що здатний перейти за ритуальні межі у сферу суто побутової й виразити переживання й почуття, не прописані обрядом.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Білоус, Л. М. (2014, 22–23 серпня). Великодня народно-обрядова творчість на території Рогатинського Опілля (Івано-Франківська область). В *Традиційна культура в умовах глобалізації: народна музика та декоративне мистецтво в світовому цивілізаційному просторі* [Матеріали конференції] (с. 42–47). Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.
- Вовчок, Я. В. (2017). *Ностальгічний туризм Прикарпаття*. Тіповіт.
- Кузеля, З. (1949). Ополяни. В В. Кубійович & З. Кузеля (Ред.), *Енциклопедія українознавства* (Т. 1, с. 199). Наукове Товариство імені Шевченка.
- Миськів, В. Я. (Уклад.). (2008). *Музична Тернопільщина* [Бібліографічний покажчик] (Г. Й. Жовтко, ред.). Підручники і посібники.
- Несен, І. (2008). Весільний ритуал середнього Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина XIX–XX ст.). *Вісник Львівського університету. Серія: Історія*, 43, 261–319.
- Стецишин, Б. В. (1989). Весілля в Рогатинщині. В У. Любрович (Ред.), *Український Архів* (Т. 50: Рогатинська земля, Ч. 1, с. 173–175). Наукове Товариство імені Шевченка.
- Щур, Л. Б. (2021). *Народна хореографічна культура Західного Поділля: трансформація та збереження танцювальної традиції* [Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника].
- Язловецька, Х. Т. (2019). *Народний костюм Опілля як носій регіональних обрядів Прикарпаття* [Магістерська робота, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв]. Репозитарій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв України. <https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/1671>
- Beattie, J. H. M. (1970). On understanding ritual. In B. Wilson (Ed.), *Rationality* (pp. 240–268). Blackwell.
- Sørensen, J. (2005). Ritual as action and symbolic expression. In E. Østrem, M. B. Bruun, N. H. Petersen, & J. Fleischer (Eds.), *Genre and ritual: The cultural heritage of medieval rituals* (pp. 49–64). Museum Tusulanum Press.

REFERENCES

- Beattie, J. H. M. (1970). On understanding ritual. In B. Wilson (Ed.), *Rationality* (pp. 240–268). Blackwell [in English].
- Bilous, L. M. (2014, August 22–23). Velykodnia narodno-obriadova vorchist na terytorii Rohatynskoho Opillia (Ivano-Frankivska oblast) [Easter folk-ritual creativity in the territory of Rohatyn Opillia (Ivano-Frankivsk region)]. In *Tradytsiina kultura v umovakh hlobalizatsii: narodna muzyka ta dekoratyvne mystetstvo v svitovomu tsyvilizatsiinomu prostori* [Traditional culture in the conditions of globalization: Folk music and decorative art in the world civilizational space] [Conference proceedings] (pp. 42–47). Kharkiv Regional Organizing and Methodical Center of Culture and Art [in Ukrainian].
- Kuzelia, Z. (1949). Opoliany [Opolans]. In V. Kubiiovych & Z. Kuzelia (Eds.), *Entsyklopediia ukrainoznavstva* [Encyclopedia of Ukrainian studies] (Vol. 1, p. 199). Shevchenko Scientific Society [in Ukrainian].
- Myskiv, V. Ya. (Comp.). (2008). *Muzychna Ternopilshchyna* [Musical Ternopil region] [Bibliographic index] (H. Y. Zhovtko, Ed.). Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].
- Nesen, I. (2008). Vesilnyi rytual serednoho Polissia: tradytsiina struktura ta reliktovi formy (seredyna XIX–XX st.) [The wedding ritual of middle Polissia: Traditional structure and relictic forms (in the middle of XIX – of XX century)]. *Visnyk of the Lviv University. Historical Series*, 43, 261–319 [in Ukrainian].
- Shchur, L. B. (2021). *Narodna khoreorafichna kultura Zakhidnoho Podillia: transformatsiia ta zberezhennia tantsiuvalnoi tradytsii* [Folk choreographic culture of Western Podillia: Transformation and preservation of dance tradition] [Abstract of PhD Dissertation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University] [in Ukrainian].
- Sørensen, J. (2005). Ritual as action and symbolic expression. In E. Østrem, M. B. Bruun, N. H. Petersen, & J. Fleischer (Eds.), *Genre and ritual: The cultural heritage of medieval rituals* (pp. 49–64). Museum Tusulanum Press [in English].
- Stetsyshyn, B. V. (1989). Vesillia v Rohatynshchyni [Wedding in Rohatyn region]. In U. Liubovych (Ed.), *Ukrainskyi Arkhiv* [Ukrainian Archive] (Vol. 50: Rohatynska zemlia [Rohatyn land], Pt. 1, pp. 173–175). Shevchenko Scientific Society [in Ukrainian].
- Vovchok, Ya. V. (2017). *Nostalichnyi turyzm Prykarpattia* [Nostalgic tourism of Prykarpattia]. Tipovit [in Ukrainian].
- Yazlovetska, Kh. T. (2019). *Narodnyi kostium Opillia yak nosii rehionalnykh obriadiv Prykarpattia* [Folk costume of Opillia as a bearer of regional ceremonies of Prykarpattia] [Master's thesis, National Academy of Culture and Arts Management]. Electronic National Academy of Ukraine on Culture and Arts Management Staff Institutional Repository. <https://elib.nakkim.edu.ua/handle/123456789/1671> [in Ukrainian].